

DIGITALIZÁCIÓ ÉS ADÓHATÓSÁG

VARGA Erzsébet
megbízott oktató (PPKE JÁK, NKE ÁKK)

Napjainkban a digitalizáció és a mesterséges intelligencia széles körű elterjedésének lehetünk tanúi, hiszen az összetett számítógépes programok és szoftveres megoldások számos területen jelentős hatékonyság-növelést tesznek lehetővé, és mindennapjaink részévé válnak. A digitalizáció térhódítása az adóztatás és az adóhatósági adminisztráció terén is jelen van, és a közeljövőben jelentősen átalakíthatja az adóigazgatás működését.

Az OECD „*Adóigazgatás 2019*” címmel megjelent jelentése¹ rámutatott arra, hogy az OECD országok és más fejlett és fejlődő gazdaságok szintjén 40 olyan ország van, ahol az adóhatóságok már alkalmazzák, vagy bevezetni tervezik a mesterséges intelligencia használatát az adóigazgatás terén. Egyre több az olyan adóhatóság, amely az e-közigazgatás irányába mozdul el, és technológiai eszközök széles körét használja az adóigazgatás fejlesztése érdekében. A „Big Data” az adóigazgatás számos területén felhasználható. Elősegítheti a bevallások előkészítését és elkészítését, az ellenőrzést, de az adóvégrehajtást is. Az e-közigazgatás fejlesztése körében számos országban elérhető az adóbevallások online benyújtása és az online adófizetés. Az adóhatósággal való kapcsolattartásban is egyre nagyobb szerepet kap az elektronikus kapcsolattartás és kommunikáció. A mesterséges intelligencia alkalmazásán túl ma már az is jellemző, hogy az adóhatóságok viselkedéskutatókat foglalkoztatnak az adózói magatartás miértjének előrejelzésére, és ezáltal az adóbeszedés hatékonyságának növelésére.

A nemzeti adóhatóságokra kivétel nélkül igaz, hogy kiemelkedő mennyiségű adat-vagyonnal rendelkeznek. Az adatok egy része maguktól az adózóktól származik, hiszen az adózók saját adófizetési kötelezettségükről saját adóbevallásaikban közölnek adatokat. Ugyanakkor, az adóhatóságok más gazdasági szereplőktől és forrásból is számos adatot kapnak egy-egy konkrét adózóra vonatkozóan.

Gondoljunk csak arra, hogy az üzleti partnerek, számlabefogadók, pénzügyi- és befektetési szolgáltatók, ingatlanügyi hatóságok, közigazgatási szervek, egészségbiztosítási és nyugdíjfolyósító hatóságok, munkáltatók stb. számos olyan információt

¹ A jelentés 58 ország gyakorlatát vizsgálta.

gyűjtenek, melyet rendszeresen jelentenek, vagy kérésre továbbítanak az adóhatóságok felé. A továbbított adatok és az adatközlésre köteles intézmények köre országonként eltérhet, de mindez nem változtat azon a tényen, hogy az adóhatóságok a kapott információkat széles körben, sokféleképpen felhasználhatják. A nemzeti adóhatóságok lehetőségeit tovább szélesíti, hogy az adózói információk ma már nemcsak országokon belül érhetők el, de az adóhatóságok közötti nemzetközi információcsera eredményeként az országhatárokon túlnyúlóan is hozzáférhetővé és felhasználhatóvá válnak. Az a tendencia is megfigyelhető, hogy a digitalizációban rejlő lehetőségek felismerésével az adóhatóságok szélesítik a belföldi szinten gyűjtött adózói adatok körét.

Ha az adatok formátuma megfelelő, a mesterséges intelligencia nagymértékben megkönnyíti a rendelkezésre álló adatok elemzését, adóigazgatásban történő felhasználását. Az adóhatóságok rendelkezésére álló adatok összehasonlíthatók például az adózó bevallásaiban szereplő adatokkal, ami segíti egyrészt az ellenőrzést előkészítő kockázatelemzést, másrészt az adóhatósági ellenőrzést. Az adóhatóságok egyre nagyobb mértékben használják az összetett informatikai rendszereket, algoritmusokat, és ezek felhasználásával végeznek egyre hatékonyabb adatelemzést az adózói adatokban.

A digitalizáció nemcsak a kockázatelemzés és az ellenőrzések hatékonyabbá tételére alkalmas, hanem arra is, hogy hosszú távon egyszerűsítse, és nagymértékben váltsa az adózókra nehezedő adóadminisztrációt. Egyre több a nemzetközi példa arra, hogy az adóhatóságok a hozzájuk beérkezett adatok alapján előkészítik az adózó adóbevallását, ezzel jelentősen leegyszerűsítve az adózók munkáját. Lehetséges, hogy a közeljövőben a mesterséges intelligencia válik az adóadminisztráció motorjává, és az adózók, adóellenőrök munkájának nagy részét a számítógépes programok váltják ki.

Amellett, hogy a mesterséges intelligencia számos lehetőséget hordoz, természetesen számos kihívást is felvet.² Egyrészt, számtalan technikai kérdés merül fel annak kapcsán, hogy az adatok elemzéséhez elengedhetetlen az egységes, jól kezelhető adatformátum, ennek hiányában ugyanis az algoritmusok segítségével történő adatfeldolgozás nem vezet használható eredményre. Azt a kihívást is kezelni kell, hogy a feldolgozott adatok óriási mennyisége miatt az adóhatóságoknak megfelelő technikai háttérrel kell biztosítaniuk az adatok tárolására. Továbbá ki kell alakítani azokat az informatikai biztonsági rendszereket, melyek az adatok sértetlenségét, és illetéktelenek számára történő hozzáférés kizárását lehetővé teszik. Az adóigazgatásban a mesterséges intelligencia használata mellett is további fontos eljárási követelmény, hogy az adótitok védelmét és az adózók jogait a lehető legszélesebb körben biztosítani kell a digitalizáció világában is. Vagyis az adóhatóság és az adózó közötti kapcsolatban az egyensúlyt fenn kell tartani, az új informatikai és technológiai lehetőségek használata nem vezethet arra, hogy az adózók jogai az adóeljárásban sérüljenek, és az érzékeny egyensúly az adóhatóság javára billenjen el.

A mesterséges intelligencia és szoftveres megoldások irányába történő elmozdulás a Nemzeti Adó- és Vámhivatal gyakorlatában is erőteljesen megjelent. A NAV is el-

² Ld. Cristina García-Herrera BLANCO: *The use of Artificial Intelligence by tax administrations, a matter of principles*. <https://bit.ly/37p3pBa>

képesztő méretű adatvagyonot kezel,³ és a magyarországi digitalizációban megfigyelhető az a sajátosság, hogy a digitális technológiák egyre szélesebb körű felhasználása együtt mozog a gazdaság fehéritésére irányuló célkitűzéssel. A hazai gyakorlatban a digitalizáció eredményeként megjelenő valós idejű adatszerezés és ellenőrzés a fekete-gazdaság és az adóelkerülés jelentős visszaszorítását tette lehetővé.

Hazánkban a digitalizáció folyamata az adóigazgatásban több éve zajlik, ennek első fontos lépése 2014-ben az online pénztárgépek bevezetése volt. Az online pénztárgépek használatának kötelezettsége kezdetben csak a kiskereskedelmi és a vendéglátóipari egységeket érintette, majd 2017 óta szélesebb adózói körre terjed ki. Az online pénztárgépek bevezetésének köszönhető, hogy hazánkban az uniós átlagot lényegesen meghaladóan csökkent az áfa-rés az utóbbi években.

A digitalizáció hazai térhódításának második lényeges eleme volt az EKÁER rendszer 2015-től történt bevezetése, mely lehetővé teszi a közúton fuvarozott áruk valós útjának nyomon követését, és ezáltal a kapcsolódó adókötelezettségek valós idejű ellenőrzését.⁴

A digitalizáció újabb lépcsőfokát az online számla-rendszer 2018. július 1-ével történt bevezetése jelentette, mely jelentősen bővítette az adóhatóság rendelkezésére álló számlaadatok körét. Az online számla jelentéstételi kötelezettség 2020. július 1-ével, majd 2021. január 1-ével még tovább bővül, így az adóhatóság számára szinte teljes körben elérhetővé válnak az áfa-kötelezettség megállapításához szükséges tranzakciós adatok. Ezáltal rövid időn belül valósággá válhat, hogy az adóhatóság áfa-bevallási tervezetet készít az adózók számára. További jelentős mérföldkővet jelenthet a közeljövőben a digitalizáció kiterjesztése a társasági adókötelezettségek teljesítésének körére, melynek elősegítése érdekében az adóhatóság a nemzetközi gyakorlatban már ismert SAF-T (Standard Audit File-Tax) rendszer bevezetésén dolgozik.⁵

Összeségében elmondható, hogy a magyar adóhatóság nemcsak követi a nemzetközi tendenciákat, hanem élen is jár a digitalizáció terén. Bízunk abban, hogy ezek az eredmények azt eredményezhetik, hogy az adózók adminisztratív terhei csökkennek, hiszen a digitalizáció jelenleg az adózók számára fokozott adminisztrációs terhet jelent, ugyanakkor annak előnyeit jelenleg kevésbé érzékelhetik. A hosszú távú célkitűzések között ezt a célt fontos szem előtt tartani.

Ugyan ma még nem képzelhető el, hogy a mesterséges intelligencia teljes mértékben felváltsa az emberi beavatkozást, de hosszú távon, a programok és elektronikus felületek fejlesztésével és tökéletesítésével jelentősen csökkenthető a humán erőforrás szükséglet, és a gépi adatfeldolgozás segítségével a folyamatok lényegesen gyorsíthatók, egységesíthetők. Az egységesítés az adózók számára is kiszámíthatóbb adózási környezetet és jogbiztonságot eredményezhet, és lehetővé teheti az adóelkerülő magatartást tanúsító adózók kiszűrését. A mesterséges intelligencia adóigazgatásban történő felhasználása tehát várhatóan pozitív előrelépést jelenthet a társadalom egésze számára.

³ SORS László: A NAV elképesztő méretű adatvagyonot kezel. 2018.11.14. <https://bit.ly/33AEq6d>

⁴ VARGA László: EKÁER helyszíni ellenőrzések tapasztalatai. *Adóvilág*, 2016. június.

⁵ Felhívás a SAF-T adatstuktúra véleményezésére. 2019. 12. 02. <https://bit.ly/31DvXMB>

